

Karjeras Ziņas

Valsts izglītības attīstības aģentūras ziņu izdevums 2018

Karjeras nedēļā izceļ karjeras vadības prasmes

No 8. līdz 12. oktobrim 47 pilsētās un novados notiek Karjeras nedēļa, kuru jau sesto gadu organizē Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) sadarbībā ar Latvijas pašvaldībām. Tās laikā Latvijas lielākajās vidusskolās notiek diskusijas ar dažādu profesiju pārstāvjiem, kā arī skolu jauniešus apciemo improvizācijas aktieru "K" komanda un Karjeras autobuss ar izglītojošām spēlēm un iespēju iepazīt dažādas profesijas ar virtuālās realitātes palīdzību.

"Šī gada Karjeras nedēļas centrālā tēma ir karjeras vadības prasmes un to loma karjeras plānošanā, uz ko aicinās devīze "Tavs karjeras skrejceļš". Vēlamies aicināt skolēnus palūkoties uz nākotnes karjeru no cita skatupunkta – sākumā rūpīgi izzināt savu personību, prasmes, intereses un iespējas, pēc tam meklēt savu sapņu profesiju. Tas ļaus prasmīgi un mērķtiecīgi pašiem vadīt savu tālākās izglītības un profesijas izvēli," uzsver VIAA direktore Dita Traidās.

Karjeras nedēļas laikā Latvijas skolās Rīgā, Rēzeknē, Bauskā, Cēsīs un Liepājā notiek diskusijas ar vidusskolēniem, kur par savu karjeras izvēli, profesijai nepieciešamajām prasmēm, veiksēm un neveiksēm stāsta Latvijā populāri dažādu profesiju pārstāvji. Viņu vidū ir uzņēmēja un izdevniecības "Žurnāls Santa" līdzīpašniece Santa Anča, diriģents Ints Teterovskis, Latvijas Nacionālā teātra aktieris Ģirts Liuziniks, pasākumu organizatore un uzņēmēja Sindija Vilde, polārpētnieks Māris Krievāns un citi. Profesiju dueli Latvijas skolās vada aktīvists un fitnesa treneris Dinārs Zāģers.

Savukārt pie pamatskolas vecuma audzēkņiem dodas Karjeras autobuss, kurā improvizācijas aktieru „K komandas” vadībā jaunieši izspēlē izglītojošas profesiju šarādes. Skolēni var piedalīties Karjeras spēlē un diskutēt, kādas prasmes un spējas nepieciešamas dažādu profesiju pārstāvjiem. Jauniešiem ir iespēja izmēģināt arī virtuālās realitātes spēli "Tavs karjeras skrejceļš", kas ļauj iepazīt dažādas profesijas un to pazīstamākos pārstāvjus Latvijā.

Karjeras nedēļas noslēguma dienā, 12. oktobrī, VIAA rīko gadskārtējo nacionālo konferenci "Mērķtiecīga karjeras attīstības atbalsta pilnveide izglītības iestādēs", kura notiek RISEBA Arhitektūras un mediju centrā H2O 6.

Karjeras nedēļa notiek projekta "Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs" ietvaros. ■

Paplašina starptautisko sadarbību

No 2018. gada augusta Latvijas Karjeras attīstības atbalsta asociācija (LKAAA) ir ieguvusi starptautiskās karjeras attīstības atbalsta asociācijas IAEVG/AIOSP biedra statusu. LKAAA biedriem ir jaunas iespējas veidot sadarbību un mācīties no kolēģiem un profesionālajām asociācijām citās valstīs visā pasaulē.

IAEVG biedri trīs reizes gadā saņem ziņu lapu ar aktualitātēm karjeras atbalsta jomā, kas iznāk angļu, franču, spāņu, vācu un itāļu valodā. Katru gadu iznāk zinātniskā publikācija *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, ko biedri var lasīt bez maksas, kā arī iesniegt rakstus šajās publikācijās.

Ik gadus IAEVG rīko starptautisku zinātniski-praktisko konferenci par karjeras atbalsta novitātēm. Biedriem ir samazināta dalības maksa un iespēja prezentēt savas atziņas starptautiskajās konferencēs, kas notiek dažādās pasaules valstīs.

IAEVG biedri var ietekmēt IAEVG darbību, izvirzot kandidātus un balsojot par IAEVG padomi un valdi. Biedri ir aicināti iesaistīties IAEVG sadarbībā ar starptautiskajām organizācijām UNESCO, Starptautiskā darba organizācija ILO, Pasaules nodarbinātības valsts aģentūru asociācija, un Eiropas Padome.

Apsveicam Latvijas Karjeras attīstības atbalsta asociācijas biedrus ar jaunajām iespējām! Rosinām Latvijas karjeras atbalsta speciālistus stiprināt profesijas attīstību, aktīvi ņemot daļu LKAAA darbā. Informācijai: www.lkaaa.lv. ■

Līdzdalība un līdzatbildība – sabiedrības labklājības un drošības garants

Dr. paed. Zenta Anspoka
Latvijas Universitātes profesore

Daudzkultūru sabiedrības izaicinājumi

Mēs dzīvojam sabiedrībā, kas ar katru gadu kļūst daudzkulturālāka. Dažādas cilvēku grupas ir savstarpēji saistītas un atkarīgas viena no otras, lai kurā pasaules malā dzīvotu.

Daudzkulturālisms ir viens no svarīgākajiem jautājumiem arī Latvijas izglītības sistēmā. Skolēni ar latvisko identitāti dzīvo un mācās līdzās mazākumtautību skolēniem. Vienam skolēnam vienlaikus var būt divas vai vairākas identitātes, un tā ir brīva un tiesiska skolēna ģimenes izvēle. Skolēniem ir arī dažādi sociālie un ekonomiskie apstākļi. Tas veido viņu vērtību sistēmu un attieksmi pret vidi un cilvēkiem.

Pedagoģiskā procesa uzdevums ir palīdzēt skolēnam – neatkarīgi no viņa etniskās identitātes un vērtībām – ne tikai apgūt karjeras veidošanai nepieciešamās zināšanas un prasmes, bet arī izprast to, ka sabiedrība ir daudzveidīga un katrs cilvēks ir vērtība, no kā var mācīties, kā savu dzīvi padarīt labāku.

Zenta Anspoka atzīst, ka pieteicās *Academia* studiju vizītē, lai iepazītos ar to valstu izglītības sistēmu un karjeras konsultantu pieredzi, kurās, līdzīgi kā Latvijā, tiek īstenoti pasākumi, lai skolēni pirms laika nepamestu izglītības iestādi un lai jau pedagoģiskajā procesā būtu iespējams atrast savas dzīves veiksmīgāko scenāriju.

Zviedrija, īpaši Gēteborga, ir daudzveidīga etniskajā un kultūras ziņā, tāpēc no kolēģiem bija iespēja rast atbildes uz dažādiem jautājumiem, piemēram, kā viņi risina zviedru valodas kā valsts valodas un otrās valodas, kā arī ma-

Karjeras konsultanti no Zviedrijas, Vācijas, Igaunijas un Latvijas tiekas Gēteborgā

“ Zviedrija, īpaši Gēteborga, ir daudzveidīga etniskajā un kultūras ziņā, tāpēc no kolēģiem bija iespēja rast atbildes uz dažādiem jautājumiem, piemēram, kā viņi risina zviedru valodas kā valsts valodas un otrās valodas, kā arī mazākumtautību valodu apguvi vai kā nodrošina dažādu etnosu nacionālās identitātes saglabāšanu.

zākumtautību valodu apguvi vai kā nodrošina dažādu etnosu nacionālās identitātes saglabāšanu. Studiju vizītes dalībniekiem bija iespēja uzklaut gan vizītes rīkotāju, gan Igaunijas un Vācijas kolēģu pieredzi.

Gēteborga – pasaulei atvērta pilsēta

Gēteborgas – otras lielākās Zviedrijas pilsētas – attīstības stratēģiskais mērķis ir veicināt ilgtspējību un atvērtību

pasaulei (*Sustainable city – open to the world*). Līdz ar to vizītes laikā neatkarīgi no apmeklētās iestādes radās priekšstats, ka norit mērķtiecīgs darbs ar dažāda vecuma un etniskās piederības cilvēkiem, bet jo īpaši ar 6–24 gadus veciem bērniem, pusaudžiem un jauniešiem, lai palīdzētu viņiem iegūt izglītību, atrast darbu, integrēties sabiedrībā un nodrošināt dzīves kvalitāti.

Darbs ar cilvēkiem atbilstoši viņu vajadzībām, kas, protams, ir sarežģīts un pakāpenisks, notiek katrā no 10 pašvaldībām. Tas ir saistīts ar to, ka Gēteborga ir izteikti daudzkulturāla pilsēta, kur 34 % no aptuveni 564 tūkstošiem iedzīvotāju ir pirmās vai otrās paaudzes imigranti (šajā skaitā nav iekļauti patvēruma meklētāji); atsevišķās pašvaldībās imigrantu ir vairāk nekā puse no visiem iedzīvotājiem. Lai nodrošinātu sabiedrības integrāciju, gan visā valstī, gan pašvaldībās nemītīgi tiek pilnveidoti tiesību akti, zviedru valodas kā otrās valodas apguves sistēma un karjeras atbalsta sistēma gan izglītības iestādēs, gan nodarbinātības sektorā.

Valsts institūcijas Gēteborgā uzskata, ka mūsdienās sabiedrības drošības un labklājības garants ir tikai izglītoti un ar dzīvi apmierināti cilvēki. Ne mazāk svarīgi ir tas, lai katrs konkrētajā kultūrvidē dzīvojošais būtu iesaistīts sociālajos procesos un izjustu atbildību par apkārt notiekošo.

Katram savas vajadzības

Palīdzības sniegšanu atbilstoši diagnosticētajai situācijai sāk jau pirmsskolas vecuma bērniem, lai nenokavētu laiku, kad var palīdzēt visveiksmīgāk. Atbilstoši konkrētajām vajadzībām palīdzību sniedz arī skolā. Kopīgā mērķa labā izglītības iestādes vadība, skolotāji, karjeras konsultanti un skolas atbalsta personāls darbojas kā vienota komanda. Karjeras konsultanti atzīst, ka rezultāts ir atkarīgs no šī komandas darba kvalitātes. Lai arī tas nav viegli, tomēr ir jāatrod laiks koordinētai sadarbībai ne tikai ar bērniem, bet arī ar viņu ģimenēm, skolotājiem un pašvaldības pārstāvjiem.

Līdzīgi tiek strādāts arī ar tiem pusaudžiem, kuri dažādu iemeslu dēļ gatavojas pamest skolu vai ir to jau pametuši. Jāpiemin, ka skolas pamešanas iemesli ir tie paši, kas Latvijā: ģimenes ekonomiskais vai sociālais stāvoklis, vecāku vienaldzība, pusaudža vai jaunieša nespēja ieraudzīt vajadzību pēc izglītības, dažādas atkarības, nepietiekamas valodas pamatprasmes, sliktas attiecības ar skolotājiem un klasesbiedriem, diemžēl reizēm arī

skolotāju neprofessionalitāte. Pēc karjeras konsultantu novērojumiem, visbiežāk skolotāji skolēnus nepazīst, neizprot viņu attīstības virzību, neprot atrast kontaktu vai izvēlēties atbilstošas mācību metodes un darba organizācijas formas. Pēdējā laikā jādama arī par to, kā palīdzēt tiem skolēniem, kuri atrodas skolā, bet mācību procesā nepiedalās (ir pat neoficiāls nosaukums – “koridoru dropauti”).

“ Valsts institūcijas Gēteborgā uzskata, ka mūsdienās sabiedrības drošības un labklājības garants ir tikai izglītoti un ar dzīvi apmierināti cilvēki.

Karjeras konsultanti pašizliedzīgi meklē kontaktu ar pusaudžiem un viņu ģimenēm, ar skolu skolotājiem un atbalsta personālu; viņi analizē problēmas un izstrādā rīcības plānu. Ļoti vērtīga ir sadarbība ar izaugsmes treneriem, kas psiholoģiski atbalsta un motivē tos skolēnus, kuri ir zaudējuši motivāciju iegūt izglītību. Izaugsmes treneri sadarbībā ar konsultantiem palīdz skolēniem saskatīt katram savu mērķi un veidu, kā to sasniegt, palīdz uzlabot attiecības ar skolotājiem vai citiem pieaugušajiem.

Tikpat liela uzmanība tiek veltīta arī darbam ar pieaugušajiem, lai viņi pēc iespējas ātrāk atrastu darbu un

integrētos sabiedrībā. Ņemot vērā pieaugušo izcelsmi, identitāti un iepriekšējo pieredzi, daudz tiek darīts zviedru valodas kā otrās valodas un citu valodu apguves nodrošināšanā. Šo darbu koordinē Gēteborgas Valodu centrs. Zviedru valodas kā otrās valodas apguve notiek pēc t. s. SVIA pieejas (satura un valodas integrētā apguve). Daudzu gadu pieredze liecina, ka šī pieeja ļauj cilvēkiem labāk izprast kontekstu un apgūt prasmi lietot valodu atbilstoši situācijai. Bez šaubām, tiek dota iespēja apgūt arī dzimto valodu, angļu, franču un citas valodas. Pašlaik ir pieejamas 17 valodu mācību programmas.

Lai nodrošinātu mērķtiecīgu valodas apguvi, īpaša uzmanība tiek pievērsta sākotnējās situācijas diagnosticēšanai – pēc iespējas precīzākai katra indivīda valodas prasmju līmeņa noteikšanai. Tas gan nenozīmē, ka cilvēki valodu apgūst homogēnās grupās atbilstoši līmenim; tieši otrādi – grupas ir izteikti heterogēnas. Valodas apguve tiek nodrošināta, darbu individualizējot un diferencējot atkarībā ne tikai no valodas prasmes līmeņa, bet arī mācīšanās pieredzes un citiem apstākļiem.

Darba lauks paplašinās

Viena no mērķgrupām, ar ko karjeras atbalsta personāls strādā sadarbībā ar citiem sociālajiem dienestiem, ir sievietes (īpaši 16–24 g. v.), kas dzimušas ārpus Eiropas. Viņām ir īpaši svarīgi palīdzēt sākt plānot savu izglītības vai darba ceļu. Soli pa solim kopā ar katru klientu tiek izveidots rīcības plāns un piedāvāta psiholoģiskā palīdzība, lai celtu viņu pašapziņu un palīdzētu saskatīt ceļu uz individuālā plāna īstenošanu.

Gēteborgas Nodarbinātības aģentūrā tiek veikti pētījumi, lai noskaidrotu, kādi ir šī darba rezultāti. Pēdējā gada pētījums liecina, ka no tiem respondentiem, kuri pēc pamatskolas negribēja turpināt izglītības ieguvu, individuālā palīdzība ir bijusi sekmīga 90 % gadījumu. Protams, tas nav bijis viegls darbs. Vislielākās grūtības ir ar tiem pusaudžiem, kuri lieto narkotikas vai ir policijas uzskaitē kriminālu noziegumu dēļ.

Karjeras konsultanti dalās pieredzē Gēteborgā

Karjeras atbalsts: sarežģītu sociālo procesu risinājumi

Ilze Astrīda Jansone

Valsts izglītības
attīstības aģentūra

Euroguidance
programmas
vadītāja

Starptautiskā izglītības un karjeras atbalsta asociācija (IAEVG) sadarbībā ar Meksikas Karjeras atbalsta asociāciju 2017. gada 2.–4. decembra konference aplūkoja karjeras atbalsta lomu kompleksu sociālo problēmu risināšanā. Konference pulcēja ap 800 pētnieku un praktiķu no visas pasaules un piedāvāja 49 stenda referātus, 27 darbnīcas un 5 simpozijus, kuros kopā tika iztirzāti 127 referāti. Visvairāk bija pārstāvētas Dienvidamerikas valstis, un tas deva neierastu skatījumu uz karjeru plaštverumā jeb mijiedarbību starp personiskās dzīves faktoriem un izglītības un darba iespējām. Konferences mērķis bija izvērtēt attiecības starp iestāžu politiku, teoriju un praksi, lai noteiktu, kā veidot karjeras atbalsta turpmāko virzību. Ieskatam apkopotas dažas ekspertu atziņas.

Vorvikas Universitātes (Apvienotā Karaliste) profesore Dženija Bimrouza (*Jenny Bimrose*) skaidroja, kāda ir teorijas nozīme konsultēšanā. Lai arī teorijas var šķist abstraktas un akadēmiskas, to uzdevums ir paredzēt un izskaidrot klienta karjeras apstākļus: teorija ir instruments sarežģītu gadījumu risināšanai. Karjeras konsultanta profesionalisma rādītājs ir informētība par aktuālajām teorijām, spēja lietderīgākās atziņas integrēt konsultēšanas darbā, bet novecojušās atziņas atstāt. Lai indivīdiem nodrošinātu labklājību laikā, kad darba tirgū notiek pārmaiņas – platformu ekonomika, projektu darbs u. c. –, ir nepieciešamas citas karjeras attīstības un atbalsta pieejas, nekā izmantojot tradicionālās darba formas. Nepārzinot teoriju, konsultantiem ir grūti pilnveidoties, un zūd pakalpojumu kvalitāte. Ir svarīgi lasīt profesionālo literatūru un pētījumus.

Meksikas Zinātņu akadēmijas loceklis un Meksikas Valsts universitātes Psi-

hologijas fakultātes bijušais dekāns Huans Hosē Sančess Sosa (*Juan Jose Sanchez Sosa*) mudināja pievērsties karjeras atbalsta pētījumiem gan katrā personīgās tālākizglītības nolūkos, gan pakalpojumu uzlabošanai. Sančess Sosa norādīja uz pētījumu praktisko lietderīgumu. Pēc analogijas: sabiedrības veselības pētījumi palīdz cilvēkiem rūpēties par savu veselību, novēršot saslimšanu. Karjeras atbalsts ir jāattīsta tā, lai klienti kļūtu par kompetentiem karjeras lēmumu pieņēmējiem. Sančess Sosa arī norādīja, ka bieži karjeras atbalsta pētījumos tiek izmantots konsultantu pašvērtējums, taču uzmanība būtu jāpievērš ne tikai rezultātiem, bet arī karjeras atbalsta procesu ietekmējošajiem faktoriem un pašam procesam.

Meksikas Valsts universitātes galvenā ēka Mehiko

“Izvērtējot personīgos iespaidus no Meksikā piedzīvotā, secināju, ka konference jāva ieraudzīt gan savus, gan citu stereotipus par Meksiku.

Kvinslendā Universitātes (Austrālija) profesore Mērija Makmejena (*Mary McMahon*) atzina, ka saistība starp teoriju un praksi brīžiem tiek apšaubīta, taču veiksmīga teorija palīdz izprast klientu vajadzības un atbalsta pētniecisko darbu. Jāapzinās, ka kopš klasisko Rietumu karjeras atbalsta teoriju ra-

šanās pasaule ir mainījusies, tāpēc ir jāattīsta jaunas, laicām un apstākļiem atbilstošas, teorijas. Professore Makmejena piedāvāja ieskatu tajā, kā konsultēšanā var izmantot sistēmu teoriju, palīdzot klientam reflektēt par savu karjeru. Ar sistēmu teorijas palīdzību izveidojot karjeras stāstu, klienti labāk izprot savu lomu un apzinās savas iespējas aktīvi iesaistīties turpmākajā karjeras attīstībā. Šo pašu teoriju var izmantot, arī analizējot konsultēšanas procesu un vidi.

Lisabonas Universitātes (Portugāle) profesore Marija Eduarda Duarte (*Maria Eduarda Duarte*) uzsvēra karjeras atbalsta lomu miera kultūras attīstībā. Izvēloties karjeras atbalsta modeļus, kas balstīti uz sabiedrības izglītošanu un vērsti uz indivīda attīstību, iespē-

jams veicināt pienācīgu darbu. Professore Duarte uzsvēra atšķirības starp psiholoģiju un karjeras konsultēšanu, kur lielāka loma tiek ierādīta kultūras kontekstam. Viņa izcēla dzīves plānošanas (angļu val. – *life design*) konsultēšanas pieeju (autors – Marks Savicks) kā paņēmieni, kas palīdz klientiem formulēt savas dzīves realitāti un rast atbildes uz jautājumiem par pasauli un darbu.

Kalgari Universitātes (Kanāda) profesore Nensija Artura (*Nancy Arthur*) pētī konsultēšanas modeļu kultūras un konteksta aspektus. Professore Artura attiecības starp teoriju un praksi

pielīdzināja kartei ar ceļa mērķi. Teorija ietekmē praksi, taču prakse ietekmē teorijas interpretāciju. Konsultantiem ir jāapzinās kultūras ietekme uz saviem uzskatiem, lai izvairītos no stereotipu projicēšanas. Klienta kultūrai atbilstošu, sociāli taisnīgu pakalpojumu sniegšana ir ētikas jautājums. Jāizvairās ierindot cilvēkus sociālās kategorijās, balstoties uz to, kā viņi pauž savu identitāti.

Izvērtējot personīgos iespaidus no Meksikā piedzīvotā, secināju, ka konference jāva ieraudzīt gan savus, gan citu stereotipus par Meksiku. Biju vienīgā ārpus Dienvidamerikas dzīvojošā konferences apmeklētāja, kas bija pieņēmusies uz Meksikas Valsts universitātes karjeras centra UNAM ekskursiju, taču kolēģi centru man laipni izrādīja, runājot angļu valodā. Šis centrs īsteno plaštveruma pieeju karjeras pakalpojumu sniegšanā, nodrošinot gan sociālos, gan psiholoģiskos, gan administratīvos pakalpojumus. Karjeras centra speciālisti paši saviem spēkiem ir pieļāgojuši centra interneta vietni apmeklētājiem ar kustību traucējumiem –

Ilze Astrīda Jansone Meksikas Valsts universitātē tiekas ar karjeras speciālistiem

kursoru pa vietni var vadīt ar acu zīlīšu un plakstiņu kustībām.

Noklausoties vairākus referātus, liekas pārdomas izraisīja tādu pētījumu tēmu kā “vardarbība skolēnu romantiskajās attiecībās” un “medicīnas studentu liekais svars” saistīta ar karjeru. Tas atgādināja, cik būtiski ir apzināties, ka izglītības un darba izvēle ir saistīta ar cilvēka paštēlu un

to ietekmējošajiem faktoriem. Nobeigumā Meksikas Valsts universitātes Studentu atbalsta departamenta direktora Dr. Hermana Alvaresa Diasa de Leona (*German Alvarez Diaz de Leon*) atziņa: “Uzņemoties kopīgu atbildību par karjeras atbalsta sniegšanu, kļūstam par daļu no neskaitāmu jauniešu nākotnes, kuri mums uztic savus sapņus.” ■

3. lpp. Pēdējos gados karjeras konsultantu darba lauks arvien paplašinās, jo bieži ir jādara arī tas darbs, kas nav bijis pietiekami kvalitatīvi paveikts pedagoģiskajā procesā, piemēram, jāmaca, kā strādāt ar informāciju, kas atrodama sociālajos tīklos, kā to jēgpilni izmantot, kā nošķirt uzticamu informāciju no neuzticamas, kā izvērtēt savas spējas un kā labāk mācīties, īpaši tos priekšmetus, kuros nepieciešamas augstāka līmeņa valodas prasmes, piemēram, sociālās zinības. Imigrantu ģimeņu bērniem ir jāpalīdz apgūt pašapkalpošanās un citas sociālās prasmes. Karjeras konsultanti arī palīdz jauniešiem atrast vasaras darbu skolas brīvdienās vai vakaru darbu pēc skolas.

Cilvēks ir vērtība

Ikviens cilvēks neatkarīgi no viņa etniskās piederības vai sociālā stāvokļa ir vērtība. Lai mēs varētu dzīvot drošā un tolerantā sabiedrībā, valsts institūcijām ir jārada tādi apstākļi, lai katrs cilvēks justos piederīgs pie tās sabiedrības un kultūrvides, kurā viņš dzī-

vo. Ir jāpalīdz celt iedzīvotāju pašapziņu, uzlabot pašvērtējumu un sekmēt piederības sajūtu pie tās sabiedrības daļas, kurā viņš mācās vai strādā. Savukārt sabiedrībai ir jāmacās nevis dažādību noliegt, bet izprast un, ja nepieciešams, palīdzēt cilvēkam, kurš vērtību sistēmā apmaldījies.

Viena no valsts vērtībām ir tās valoda, un tā ir jāapgūst ikvienam, kas dzīvo šajā valstī. Atbilstošu institūciju pieņēmums ir stiprināt valsts valodas pozīciju un profesionāli palīdzēt valodas apguves procesā. Karjeras atbalsta centri, konsultanti vai skolotāji vieni paši nevar sniegt kvalitatīvu palīdzību, ja nenotiek plānota sadarbība starp visiem sociālajiem dienestiem un attiecīgo jomu speciālistiem, īpaši psihologiem, izaugsmes treneriem, pedagogiem un medicīnas personālu.

Izglītības iestādēs lielāka uzmanība ir jāpievērš tādiem pasākumiem, kas palīdz novērst skolas pamešanu, nevis jācīnās ar sekām un jāmeklē līdzekļi, kā skolēnu atgriezt skolā. Lai

tā notiktu, izglītības iestādēs ir jāstiprina karjeras konsultanta pozīcija. Ir jāpanāk, lai karjeras konsultants vajadzīgajā brīdī būtu pieejams katram skolēnam, viņa ģimenes locekļiem un skolotājiem. Konkrētiem pasākumiem ir jābūt balstītiem uz pētījumiem, savukārt pēc katra pētījuma ir jānodrošina rūpīga iegūto rezultātu analīze. Nevar cerēt uz ilgstošiem panākumiem, ja pētījumam beidzoties, tā rezultāti praksē netiek ņemti vērā.

Rūpīgi ir jāapsver jautājums, kad un kāpēc karjeras konsultantam jāpalīdz klientiem atrast izglītības iestādi vai darbu ārzemēs, ja pietiekami daudz iespēju ir savas valsts tautsaimniecībā. No dažādiem viedokļiem ir jāizvērtē e-konsultācijas un e-mācības, lai nezaudētu kontaktu ar indivīdu. Lielāka uzmanība valsts un pašvaldību līmenī ir jāpievērš sadarbībai ar senioru vecuma cilvēkiem, kas var iesaistīties gan kā palīgi darbā ar pusaudžiem un jauniešiem, gan kā privātskolotāji tajos mācību priekšmetos, kuri skolēniem sagādā grūtības. ■

Karjeras izglītības īstenotāji un atbalstītāji tiekas Daugavpilī

Dr. paed.,
Mg. psych. Māriņa
Kravale-Pauliņa

profesionālās
maģistra studiju
programmas "Karjeras konsultants
un jaunatnes lietu

speciālists" direktore

2018. gada 20. un 21. aprīlī Daugavpilī notika ceturtā Karjeras izglītības zinātniski praktiskā konference "Caurviju prasmes karjeras vadībai ikdienā un mācību procesā", kurā īpaša uzmanība tika veltīta sarunām par karjeras izglītības saturu un procesu. Daugavpils Universitātē (DU) sapulcējās vairāk nekā 80 pedagogu karjeras konsultantu un citu interesentu no gandrīz visiem Latvijas novadiem.

Caurviju prasmes

Konferences nosaukumā atslēgas vārdi bija "caurviju prasmes". Par šo jēdzienu nav viennozīmīgas izpratnes. Viens no skaidrojumiem: caurviju prasmes ir pamatprasmes, kas ietver prasmi saprast, kas esi un kāds esi, saprast, kādi ir citi, saprast, savas iespējas un robežas. Konferences organizatori uzskata, ka caurviju prasmes ir karjeras vadības prasmes, kas nozīmē prasmi vadīt savu personisko un profesionālo dzīvi tā, lai cilvēks justos gandarīts par apkārt notiekošo un, pieņemot atbildīgus lēmumus, virzītos tālāk, maksimāli attīstot savu potenciālu. Projektā "Kompetenču pieeja izglītības saturā" norādīts, ka "caurviju prasmes ietver – pašizziņu un pašvadību, domāšanu un radošumu, sadarbību un līdzdalību, digitālo prasmi."

Kaut gan jēdziena definēšana nav tas būtiskākais, ir svarīgi izprast tā saturu, lai vienas jomas pārstāvji varētu kopīgi panākt noteiktu prasmju pilnveidošanu. Domāju, ka dažkārt ir vajadzīga arī profesionāla drosme atzīt savu neizpratni, nezināšanu, nedrošību, apmulsumu un neskaidrību. Ir vajadzīga drošumpēja, lai pārmaiņu laikos nepazaudētu mūžīgās dzīves pamatvērtības un, balstoties uz tām, pilnveidotu ikdienā nepieciešamās zināšanas un prasmes.

Pedagogi diskutē par karjeras vadības prasmēm

Mainot izglītības saturu, mums ir grandiozi plāni: "Mūsdienu bērniem ir jāiemācās dzīvot pasaulē, kas nepārtraukti mainās, un nākotnē jābūt gataviem radīt līdz tam nepieredzētu ekonomisko, politisko, sociālo un kultūras vidi." Tomēr daudzu projektu kontekstā ir vērts padomāt, kas viņiem iemācīs dzīvot un vai paši skolotāji un vecāki jūtas pārliecināti par savu profesionālo darbību. Vai spējam pāris gadu laikā iemācīties domāt un rīkoties citādi? Vai mums ir vienots redzējums par izglītību nākotnē? Ko vēlamies saglabāt, ko pilnveidot, ko attīstīt?

Konferences organizatori, vēlējamies dalībniekus iepazīstināt ar karjeras izglītības sistēmu Daugavpilī un piedāvāt iespēju pilnveidot kādu no karjeras vadības caurviju prasmēm, iesaistoties praktiskās darbnīcās un meistarklasēs. Meistarklasē "Laika plānošanas nozīme karjeras un dzīves mērķu sasniegšanā", ko vadīja personības izaugsmes trenere Daina Kriviņa, bija iespēja domāt par mērķiem, vēlmēm un iespējām dzīvē. Grupu treneres ViA docentes Agitas Šmitiņas vadītās meistarklases "Improvizācija karjeras konsultēšanā" dalībnieki atzina, ka veiksmīgas treneres vadībā iespējams atrisināt dažādas situācijas. Meistarklasē "Neformālās metodes karjeras izglītībā", ko piedāvāja biedrības "Darītājiem" valdes priekšsēdētājs Viktors Gellers, dalībnieki varēja izzināt dažādu cilvēku pie-

redzi un gūt iedvesmu turpmākajam darbam. Savukārt praktiskajā darbnīcā "Digitālo prasmju nepieciešamība un aktualitāte karjeras izglītībā", ko vadīja Daugavpils pilsētas domes izpilddirektors vietnieks Kārlis Rasis, dalībniekiem bija iespēja apgūt dažādas praktiskas lietas, izmantojot savu viedtālruni.

Jāspēj visam tikt līdz

Pēc konferences jāatzīst, ka divas dienas ir par maz, lai izrunātu visus aktuālos karjeras izglītības jautājumus, taču karjeras jomas speciālistiem tas ļauj apstāties un padomāt par savu profesionālo darbību. Konferences laikā vēlreiz pārliecinājos, ka mūsu kopējais prieks, izpratne, atvērtība un cerība ir cilvēciskais faktors, kas rada noskaņu ikdienā un virza mūs uz jauniem profesionālajiem mērķiem.

Reformas izglītībā, jauni projekti, jēdzieni, saturs, nostādnes, pārmaiņas, nestabilitāte – tie ir tikai daži no izaicinājumiem, ar ko jāspēj tikt galā skolotājiem. Dažkārt, veicot savus pienākumus, skolotājiem nav laika apdomāt, ko viņi gaida no aktivitātēm, kurās iesaistās, bet viņi vienkārši plūst savā profesionālajā darbā, jo jāspēj visam tikt līdz. Tādēļ, domājot par izglītības saturu un procesu, atļaujos daudz jautāt, jo tikai tā rodas arī atbildes un virzība, un ceru, ka pārmaiņas izglītībā kopumā ir pozitīvas. ■

Latvijas komanda EuroSkills 2018 iegūst zelta, sudraba un trīs izcilības medaļas

2018. gada 29. septembrī Budapeštā noslēdzās starptautiskais jauno profesionāļu meistarības konkurss *EuroSkills 2018*, kurā 28 valstu konkurencē Latvijas komanda ir ieguvusi vienu zelta, vienu sudraba medaļu un trīs medaļas par izcilu sniegumu.

Ar augstāko novērtējumu un zelta medaļām *EuroSkills 2018* eksperti novērtēja Latvijas komandas konkursantu Elīnas Skrindževskas (Jelgavas Amatu vidusskola) un Lauras Kreivinas (Rīgas Dizaina un Mākslas vidusskola) sniegumu modes tehnoloģijās. Sudraba medaļu izcīnīja skatlogu noformētāja Luīze Mihailova (Liepājas Mākslas un dizaina vidusskola). Savukārt medaļas par izcilību ieguva smago spēkratu apkopes konkurssants Jānis Ozols (Priekulu tehnikums), jaunie profesionāļi informācijas un komunikācijas tehnoloģijās (IKT) Igors Būmanis (Rīgas Tehniskā koledža) un Ričards Trofimovs (Priekulu tehnikums), kā arī web lapu izstrādātājs Gustavs Rācenājs (Rīgas Tehniskās koledža).

"Braucot uz starptautiskajiem jauno profesionāļu meistarības konkursiem, nekad nav iespējams uzminēt, cik spēcīgi izrādīsies konkurenti no citām valstīm un kā mūsu komandai veiksies. Šogad *EuroSkills 2018* no 12 Latvijas konkursantiem 6 ieguva medaļas un sasniedza izcilības līmeni. Šāds rezultāts ir ļoti labs, un tā nav nejaušība. Tas ir ieguldītā darba, jauniešu motivācijas un viņu profesionālo prasmju apliecinājums. Medaļas ir pierādījums tam, ka profesionālā izglītība Latvijā ir starptautiski konkurētspējīga un sagatavo jauniešus, kuri augstu profesionālo standartu konkursā spēj apliecināt savu prasmju izcilību," uzsver Valsts izglītības attīstības aģentūras (VIAA) direktore Dita Traidās.

Katras valsts komandas konkursanti ar augstāko punktu skaitu saņēma prestižo apbalvojumu *Best of nation*. Latvijas komandā šo titulu ieguva Laura Kreivina un Elīna Skrindževska.

"Manu un Elīnas panākumu atslēga ir lielais ieguldītais darbs sagatavo-

Konkursa EuroSkills 2018 nominācijas „Best of Nation” godalgotie konkursanti noslēguma ceremonijā Budapeštā

Latvijas komandas EuroSkills 2018 zelta medaļu ieguvējas Laura Kreivina un Elīna Skrindževska

šanās posmā un izteikts komandas darbs. Šīs trīs dienas konkursā nebija vieglas, ierobežotais laiks uzdevumu izpildei darbnīcā radīja spriedzi, taču precīzas savstarpējās sadarbības rezultātā izdarījām labāko, ko varējām. Man grūtākā bija gala darba prezentācija, jo nepatīk publiski uzstāties. Ja es būtu eksperts, augstāk novērtētu igauņu komandas darbu," stāsta Laura Kreivina.

Elīna piebilst: "Šis tiešām bija izcils komandas darbs. Ja Laura redzēja, ka netieku ar kaut ko galā, nāca palīgā. Un otrādi. Mūsu panākumu pamatā ir oriģināla ideja, kvalitatīvs izpildījums un smags darbs gan pirms konkursa, gan tā laikā."

Konkurss Ungārijas galvaspilsētā Budapeštā notika no 26. līdz 28. septembrim. Latvijas komandas 12 dalībnieki 3 dienas saspringtos konkurences apstākļos veica sarežģītus starptautiska līmeņa uzdevumus 10 profesionālo prasmju konkursos: modes tehnoloģijās, skatlogu noformēšanā, grafikas dizainā, IKT, mājaslapu izstrādē, flīzēšanā, elektriskajās instalācijās, smago spēkratu apkopē, ēdienu gatavošanā un restorāna pakalpojumos. Kopskaitā konkursā piedalījās 525 jaunie profesionāļi no 28 valstīm.

28 valstu kopvērtējumā Latvijai ir 7. labākais komandas rezultāts, atstājot aiz sevis tādas valstis kā Nīderlande, Portugāle, Apvienotā Karaliste, Itālija, Beļģija, Zviedrija, Dānija, Vācija u. c. Lielākā konkurence šogad bija pavāru un frizieru profesijās – attiecīgi 24 un 22 dalībnieki. Savukārt komandās no Krievijas, Austrijas, Zviedrijas, Ungārijas un Nīderlandes bija lielākais dalībnieku skaits. EuroSkills 2018 pulcēja ap 70 000 apmeklētāju, 350 mediju pārstāvju un 700 brīvprātīgo.

Latvijas dalību konkursā *EuroSkills 2018* nodrošina VIAA, īstenojot projektu "Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs", kuru finansē Eiropas Sociālais fonds un Latvijas valsts. ■

Karjeras konsultanta darba specifika liela mēroga projektā

Marta Rubīna

VIAA Informācijas un karjeras atbalsta departamenta Karjeras atbalsta nodaļas vecākā programmas speciāliste

Turpinot interviju sēriju, kurā iepazīstinām ar karjeras konsultantu darbu no dažādiem aspektiem, uzrunājam RITU BURCEVU, kas Valsts izglītības attīstības aģentūrā (VIAA) sniedz atbalstu pedagogiem karjeras konsultantiem Eiropas Sociālā fonda (ESF) projektā "Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs".

Kāda ir tava darba ikdiena, strādājot VIAA?

Mana darba ikdiena ir daudzveidīga un aktīva. Esot darbavietā, bieži atbildu uz e-pasta vēstulēm un telefona zvaniem – karjeras konsultantiem ir jautājumi par rīkojamo pasākumu saturu, par to, kā tos labāk organizēt, kā pareizāk noformēt dokumentus, pie kā vērsties pēc palīdzības un kuri pakalpojumi sniedzēji būtu piemērotākie noteiktu mērķu sasniegšanai.

Esmu vidutāja starp projekta prasībām un pedagogiem karjeras konsultantiem visā Latvijā, kuri ir iekļāvušies

Rita Burceva kopā ar Rīgas Valsts tehnikuma Audzēkņu servisa izglītības metodiķi karjeras attīstības atbalsta pasākumā "RVT ELEKTRO"

šajā projektā katrs ar savu individuālo pieredzi un mērķiem. Ir svarīgi nepazaudēt šī projekta ideju, ievērot noteikumus un vienlaikus salāgot izpildījumu ar iesaistīto pušu vajadzībām un iespējām. Ir svarīgi radīt tādus apstākļus, lai tie, kas uzņēmušies karjeras konsultanta pienākumus, redzētu sava darba jēgu un nozīmi, gūtu gandarījumu par darba procesu un rezultātu, saglabātu entuziasmu un gūtu iedvesmu turpmākajam darbam. Dažiem dalībniekiem šī ir pirmā pieredze ar ESF projektu, līdz ar to sarunā ar viņiem jānoskaidro, no kura punkta jāsāk stāstīt, lai jauno informāciju viņi varētu sasaistīt ar jau esošajām zināšanām un pieredzi.

Dažkārt ir redzams, ka karjeras konsultantam, kurš vienlaicīgi darbojas divās vai trijās sava novada izglītības iestādēs, ir nepieciešams lielāks atbalsts. Parasti tā gadās, kad vietējai vadībai trūkst izpratnes par šo projektu – ko tas piedāvā, kā tā sniegtās iespējas varētu labāk izmantot –, un karjeras konsultantam vienam ir grūti iznest visu darba smagumu uz saviem pleciem. Ir būtiski, lai vietējās pašvaldības un skolas vadība būtu tālredzīga un pretimnākoša, savukārt mums ir jāatrod pareizie vārdi, kā karjeras konsultantu atbalstīt un iedvesmot, jāapliecina, ka visu ir iespējams izdarīt.

Manu darba ikdiena lielā mērā ietekmē mana līdzšinējā pieredze. Strādājot par mācītspēku augstskolā, metodiskais darbs bija pašsaprotama darba sastāvdaļa. Šo pieredzi netieši lieku lietā arī tagadējā darbā, jo ir būtiski pārredzēt visu darba lauku un piedalīties komandas darbā, iesakot vai izstrādājot jaunu metodiku.

Kā šajā darbā palīdz tava karjeras konsultantes pieredze?

Līdzšinējā pieredze man noder, dodoties vizītes un sniedzot konsultatīvo atbalstu telefoniski. Komunicējot ar pedagogiem karjeras konsultantiem, kam ir attiecīgā maģistra izglītība, skaidri var just, ka mums ir kopīga izpratne, un tad saruna vedas raiti un lietišķi. Taču vairāki sadarbības part-

neri šim darbam ir piesaistījuši cilvēkus, kas karjeras konsultēšanas jomā ir iesācēji, un tad, sazinoties telefoniski, ir jāpalīdz viņiem apzināt pieejamos resursus, lai varētu sasniegt mērķi. Saprotams, ka šāda pieredze uzkrājas un ar laiku cilvēks iepazīst šo jomu, tāpēc ir svarīgi palīdzēt, piemēram, pastāstot, kur atrast vajadzīgās metodes, komentārus vai kontaktinformāciju.

Vairāk nekā piecpadsmit gadus esmu arī vadījusi seminārus NVA klientiem, kas ir ļoti nevienmīga publika. Semināru satura specifika prasīja, lai es nemitīgi būtu informēta par norisēm darba tirgū, par aktualitātēm cilvēkresursu pārvaldībā, par izmaiņām normatīvajos dokumentos, kas saistīti ar nodarbinātību un dokumentu juridisko spēku, par darba meklētājiem pieejamajiem resursiem u. tml. Šīs zināšanas dod stabilu pārliecību par to, ka karjeras atbalsta ieviešanas politikas jomā šeit, aģentūrā, ejam pareizajā virzienā un darām sabiedrībai nozīmīgu darbu.

Noder arī pieredze runāt dažādu mērķauditoriju – skolēnu, kolēģu, studentu, NVA klientu, projektu naudas turētāju, ekspertu u. c. – valodā.

Kādas prasmes tev darbā nepieciešamas visvairāk?

Šajā darbā man ir jāprot redzēt kopšakarības, sasaistīt cēloņus un sekas. Vēl liela nozīme ir prasmei sadarboties un vienoties. Sazinoties ar cilvēkiem, kam ir atšķirīga pieredze, vērtības un uzskati, man ir jāsaprot, kas ir tie saskares punkti, no kā mēs varētu sākt veidot sadarbību. Un daudz laika, protams, prasa darbs ar dokumentiem.

Vai, sākot šo darbu, tev bija jāapgūst arī jaunas prasmes?

Sākot darbu aģentūrā, man bija dziļāk jāizprot valsts pārvaldes sistēma un tās darbības principi. Kad saskare ar valsts pārvaldi veidojas tikai kā ziņu klausītājam vai lasītājam, tā ir viena lieta; cita lieta ir tad, kad tu pats parstāvi iestādē, kas sagatavo normatīvos dokumentus, kuri ar laiku kādai

sabiedrības daļai kļūst saistoši. Tā ir liela atbildība. Tāpat bija jāiepazīst arī darbinieku vērtēšanas sistēma aģentūrā, šīs organizācijas iekšējā kultūra.

Plānojot vizītes pie sadarbības partneriem, man bija jāpilnveido prasmes darbā ar elektroniskajām tabulām programmā Excel. Vēl bija jāieņemās saglabāt maksimālu toleranci situācijās, kad ir skaidrs, ka sadarbības partnerim trūkst jebkādu priekšzināšanu noteiktā jomā un viņam ir nepieciešama palīdzība, bet cilvēks nesaņem vai neiedomājas uzdot vajadzīgos jautājumus.

Kas tavā darbā ir lielākais izaicinājums?

Plašsaziņas līdzekļos diemžēl ir radīts visai nepievilcīgs valsts pārvaldes tēls, līdz ar to lielākais izaicinājums ir strādāt valsts pārvaldes iestādē, piedalīties izglītības sistēmas uzlabojumu iniciēšanā, lai nodrošinātu karjeras attīstības atbalstu jauniešiem, un darīt šo darbu atbildīgi un no sirds. Tad ar laiku, redzot pozitīvas pārmaiņas un saprotot notikumu dziļāko jēgu, iespējams, mainīsies arī cilvēku attieksme pret valsts pārvaldi kopumā.

Kas šajā darbā tev sniedz lielāko gandarījumu?

Iepriekš esmu strādājusi skolā, tad valsts dibinātā augstskolā, esmu darbojusies projektos, bijusi arī starptautiska projekta koordinatore Latvijā, bet pirmo reizi strādāju valsts pārvaldes iestādē. Šī man ir iespēja saprast, kā tiek veidota cilvēkresursu politika valstī – šoreiz karjeras attīstības atbalsta jomā: uz ko mēs ejam, kas mūs sagaida pēc diviem, trim vai pieciem gadiem. Tā ir ļoti interesanta pieredze, un apziņa, ka arī es piedalos šajā procesā, dod gandarījumu.

Vēl viens aspekts, kas sniedz gandarījumu, ir sadarbība ar partneriem. Ja procesi tiek laikus sakārtoti, cilvēkam, ar ko sadarbojos, iecerēto rezultātu izdodas sasniegt patstāvīgi. Parasti man tas tā arī izdodas, bet, ja redzu, ka sadarbības partnerim kaut kas neizdodas, tas, pirmkārt, ir mājiens man pašai. Tad ir jāizvērtē, ko varēja darīt citādi, papildus vai labāk, ņemot vērā konkrēto situāciju un līdzšinējo profesionālo pieredzi. Un, galu galā, neaprostāms prieks ir situācijās, kad

Rita Burceva savā darba vietā

kāds sadarbības partneris aicina: "Atnāciet ciemos – vienkārši tāpat, bez papīriem!"

jā pieredze šādu uzdevumu veikšanā ļoti labi noder.

Kas, tavuprāt, būs lielākais sabiedrības ieguvums no šī projekta?

“Ir svarīgi nepazaudēt šī projekta ideju, ievērot noteikumus un vienlaikus salāgot izpildījumu ar iesaistīto pušu vajadzībām un iespējām.

Gandarījumu sagādā arī iespēja apmeklēt Latvijas skolas un tehnikumus, tur tikt ar karjeras konsultantiem un tā redzēt pilsētas, novadus un ciemus, kur citos apstākļos es varbūt nebūtu aizbraukusi. Tas arī saistās ar vienu no maniem vaļaspriekiem – ceļošanu. Katrs šāds brauciens ļauj smelties jaunus iespaidus, satikt cilvēkus, un no tā vien jau rodas vēlme doties atpakaļ un gūtās atziņas īstenot darbā. Piemēram, gandrīz katrs brauciens uz izglītības iestādēm ir rosinājis un devis man iespēju atsvaidzināt nodarbtību saturu ar jauniem piemēriem un pētījumiem.

Esmu varējusi piedalīties arī metodiskajā darbā. Tas, ka esmu kaut ko izstrādājusi, pabeigusi un izmēģinājusi, un apziņa, ka tas der ne tikai man, bet arī kādam citam, vienmēr ir sagādājuši gandarījumu. Turklāt mana līdzšinē-

Daļa Latvijas skolēnu un jauniešu būs izmantojuši papildu iespēju gūt priekšstatu par darba vidi, viesojušies tuvākos un tālākos uzņēmumos, diskutējuši ar personības attīstības un izaugsmes treneriem, modelējuši karjeras plānus un apzinājuši savus resursus, pilnveidojuši savas karjeras vadības prasmes, paplašinājuši redzesloku par dažādām profesijām un nozarēm. Skolās būs pieejami sagatavoti karjeras konsultanti, kuru pieredze mērāma vairāku mācību gadu garumā. Konsultanti būs saņēmuši metodisko un informatīvo atbalstu semināros, konferencēs un supervīzijās, kā arī aktīvi dalījušies pieredzē. Pašvaldībās projekta īstenošanas gaitā būs radīta materiālā bāze, iegādāts aprīkojums, sarūpētas karjeras attīstības atbalsta spēles un citi metodiskie materiāli. Domāju, arī valsts, pašvaldības un nevalstiskās organizācijas, kā arī uzņēmēji būs kļuvuši skolēniem un citiem interesentiem atvērtāki. Manuprāt, visi šie faktori kopā rada labus priekšnoteikumus karjeras attīstības atbalsta sistēmas funkcionēšanai arī pēc šī projekta beigām. ■

Karjeras izglītība: multidisciplinārie un kritiskie aspekti

Inita Soika

LLU maģistra studiju programmas "Karjeras konsultants" direktore, LKAAA locekle

2017. gada oktobrī starptautisku konferenci Stokholmas Universitātē organizēja Zviedrijas Karjeras attīstības un karjeras atbalsta sadarbības tīkls (*Karriärutveckling och karriärvägledning (KAV)*). KAV tīkls kalpo par platformu pētījumu veikšanai un karjeras attīstības atbalsta pētniecības jomu – izglītības, psiholoģijas, labklājības, ekonomikas u. c. – pētnieku sadarbībai.

Karjera pieder pašam indivīdam

Konference ilga divas dienas. Plašais jautājumu loks tika apspriests septiņās tematiskās sekcijās: 1) izglītojamā atbirums un izglītības iegūšana pieaugušo izglītībā; 2) karjeras pārejas posmi un mobilitāte; 3) karjeras izvēles apstākļi un sekas; 4) nodarbinātības uzlabošana: no labās prakses līdz kritiskajiem aspektiem; 5) jaunieši un karjeras attīstības atbalsts; 6) sociālā iekļaušanās un karjeras izglītība multikulturālā sabiedrībā; 7) karjeras atbalsta un izglītības teorētiskie aspekti. Šajās sekcijās ar saviem pētījumiem uzstājās karjeras attīstības atbalsta praktizējošie speciālisti, kā arī akadēmiskie pētnieki un zinātnieki no Zviedrijas, Austrijas, Īrijas, Vācijas, Norvēģijas, Dānijas, Somijas, Ungārijas, Portugāles, Bulgārijas, Maltesas un Kanādas.

Konferencē tika diskutēts par karjeras atbalstu mūsdienu globālajā sabiedrībā. Būtiskākie bija trīs jautājumi: 1) kā karjeras izvēle un karjeras attīstība ietekmē indivīda profesionālās identitātes veidošanos, mobilitāti viņa darba dzīvē un sociālo iekļaušanos; 2) būt vai nebūt vienotam karjeras vadības prasmju ietvaram Eiropas Savienības valstīs, un kā varētu izpausties šo prasmju apgūšana; 3) indivīda pre-

ventīvā darbība un gatavība izvēlēties savu karjeru; 4) daudzveidīgā konteksta izpratne, lai izvērtētu, kādas karjeras vadības prasmes ir nepieciešamas apgūt un kāda atbilstošā metodika un stratēģija ir jāizmanto.

Profesors Ronalds Saltana ir izpētījis, ka karjeras izglītības un atbalsta jēdzieni dažādos veidos ir skaidroti gandrīz visos pasaules kontinentos – vairāk nekā 57 valstīs. Tam ir veltīti ziņojumi, vispārīgi karjeras atbalsta instrumenti un metodes, rokasgrāmatas, mācību un pieredzes vizītes, nacionālas ietvarstruktūras, politiskas rezolūcijas un vadlīnijas, konceptuāli dokumenti, ES sadarbības tīkli u. tml. Tas norāda uz karjeras jēdziena un paradigmas maiņu, proti, kad karjera pieder pašam indivīdam, tā vairs nav lineāra, bet ir cikliska, mainīga un neparedzama un to var ietekmēt gan plānoti, gan neplānoti dzīves notikumi (skat. att.).

Karjeras attīstības DOTS modelis, kurā integrēti dažādi plānoti un nejauši dzīves notikumi

Iespēja izvēlēties ir privilēģija

Aktuāls ir jautājums par indivīda kompetenci (zināšanām, prasmēm, spējam un attieksmi) pašvadīt savu karjeru: izziņāt un attīstīt sevi, saprast darba tirgu un apzināties, ko es daru un ko es varētu darīt. Tā ir indivīda izpratne par to, kā viņš pašrealizējas, vienlaicīgi ietekmējot savas nākotnes iespējas, īpaši tad, kad karjerā notiek pārmaiņas.

Tāpēc ir svarīgi, lai pats indivīds apzinātos, ka viņš var plānot savu dzīvi tā, kā viņš to vēlas. Galvenais ceļveidis, pēc kura karjeras izvēlē ir jāvadās, pirmkārt, ir cilvēces jeb sabiedrības labklājība un, otrkārt, paša indivīda personības pilnveidošanās, un tas ir jādara kaut vai tāpēc, lai varētu komfortabli dzīvot dinamiskajā un globālajā daudz kultūru sabiedrībā. Dzīvojot šādā vidē, indivīdam ir svarīgi izprast sociālā taisnīguma lomu. Sociālais taisnīgums, pateicoties godprātīgai talantu un darbaspēka iesaistīšanai, kalpo kopējā labuma radīšanai, jo indivīda un sabiedrības intereses nav pretrunā. Kā raksta Hanna Arende: "Cilvēka daba ir izveidota tā, ka viņš var sasniegt pilnību, tikai pilnvērtīgi strādājot, radot labumu saviem līdzcivēkiem." Ir svarīgi, lai indivīds aktīvi izmantotu daudzveidīgās izglītības iespējas, kur viņš mācās patstāvīgi izvēlēties, tai skaitā savu karjeras

ceļu, jo iespēja izvēlēties ir privilēģija. Tomēr dažreiz tā var iznīcināt visu dzīvi, sagraut visus indivīda plānus un padarīt viņu nelaimīgu. Izvēle, kuru motivē tikai ambīcijas, pārāk aktīva iztēle vai oportūnisms, var novest pie sevis necienīšanas, pašapmāna un sevis nodevības. Tāpēc ir jāuzklausā uzticamu karjeras atbalsta speciālistu un pieredzējušu cilvēku ieteikumi, pienācīgi ņemot vērā arī savas spējas, talantus un raksturu.

Mācīšanās par darbu vai darbam?

Aktuāls ir jautājums: vai mācīšanās notiek par darbu vai mācīšanās notiek darbam? Tas nozīmē, ka ir jābūt tādai karjeras izglītībai, kas ir pielāgota nevis darba ņēmēju rūpnieciskajam režīmam, bet paša indivīda vēlmēm un spējam. Tāpēc tagad kā vēl nekad agrāk ir vajadzīgs kvalitatīvs, multidisciplinārs karjeras attīstības atbalsts, no kura ieguvēji ir gan indivīds, gan sabiedrība. Indivīda ieguvumi:

- 1) ir brīvi pieejama informācija un vieglāka karjeras maiņa;
- 2) tiek veicināta meritokrātija (ieguvumi atbilstoši indivīda nopelniem) un vienlīdzīgākas izredzes;
- 3) tiek apšaubīti nākotnes stereotipi un ir lielākas iespējas tikt uz kaut ko pozitīvu un vērtīgu;
- 4) tiek veicināta pilnveidošanās darbā, mācībās u. tml.

Savukārt sabiedrības ieguvumi ir šādi:

- 1) arvien vairāk indivīdu iegūst izglītību, kura atbilst darba tirgus pieprasījumam;
- 2) arvien vairāk indivīdu apgūst prasmi attīstīt savu karjeru pārmaiņu periodā un tā tiek veicināta mūžizglītības, tai skaitā augstākās izglītības, pieejamība;
- 3) tiek mazināta izglītības maiņa un priekšlaicīga tās pamešana;
- 4) tiek mazināts akadēmiskais kūtums jeb pasivitāte;
- 5) ir iespējams izvairīties no izmaksām, kas saistītas ar bezdarbu;
- 6) tiek sekmēta sociālā iekļaušanās.

Kristīna Brunila akcentēja sociālā taisnīguma un izglītības vienlīdzības jautājumus jauniešu apmācībā un dažādās krīzes situācijās karjeras pārejas posmos. Šī aktualitāte tika aplūkota, balstoties uz atziņām, kas gūtas, strādājot projektā "Līdzatbalsts – jauniešu atbalsta sistēmu pārtraukšana neaizsargātības gaisotnē" (*Co-support – Interrupting Youth Support Systems in the Ethos of Vulnerability*) (2017.–2021. g.). Šī projekta mērķi: 1) izpētīt jaunatnes atbalsta sistēmu starpnozaru politiku un praksi attiecī-

bā uz nelabvēlīgā situācijā esošiem jauniešiem; 2) radīt vairāk iespēju viņiem pašiem interpretēt, atbildēt un rīkoties; 3) koncentrēties uz to, kā un kāpēc šķietamā neaizsargātība maina jauniešu atbalsta sistēmu cerības un praksi; 4) radīt izpratni par to, ko jaunieši un atbalsta speciālisti uzskata par problēmām un kādas atbalsta sistēmas ir vajadzīgas šo problēmu risināšanai. Visiem riska grupas jauniešiem, arī tiem, kas pāriet no cietuma uz pilsonisko sabiedrību, ir vajadzīgs uzticamu līdzcivēku un speciālistu atbalsts, jo emocionālo jautājumu risināšanai ir izšķiroša nozīme viņu ikdienas dzīvē. Šo jauniešu personīgās

“Mainās arī pašas profesijas – daudzi ar profesijām saistītie uzdevumi un procesi ir nestabili, tāpēc cilvēkiem ir nepieciešamas tādas prasmes un attieksme, kas ļautu veiksmīgi īstenot straujās un neparedzamās izmaiņas, kas mūsdienās raksturo daudzas profesijas un karjeras ceļus.

problēmas pārsvarā ir zems pašvērtējums, garīgās veselības un mācīšanās traucējumi, attieksmes un uzvedības problēmas. Kristīna Brunila uzsvēra: ja šie jautājumi tiek risināti, jauniešiem ir vieglāk tikt galā ar sevi un savu dzīvi – būt nodarbinātam un redzēt jēgu tam, ko viņš dara. Pats galvenais ir indivīda audzināšana un izglītošana, sākot ar ģimeni un skolu, jo vispirms ir mācīšana, tad mācīšanās, vispirms audzināšana, tad pašaudzināšana, tāpat – izglītība, tad pašizglītošanās un izglītības ieguve visa mūža garumā. Tam ir nepieciešama kritiskā domāšana, iniciatīva un proaktīva rīcība, kas apgūta atbilstošā vidē.

Neoteiktības sociālais konteksts

Ar vērtīgām atziņām par to, kā vietējie un imigrantu jaunieši pieņem karjeras lēmumus, dalījās profesors Viljams Borgens. Viņš akcentēja neoteiktības sociālo kontekstu, kas veido indivīda personīgo, t. sk., profesionālo,

identitāti. To ietekmē trīs izglītības vides (pēc U. Bronfenbrennera):

- 1) mikrovide – pats indivīds ar savām zināšanām, prasmēm un attieksmi;
- 2) mezovide – starppersoniskā vide, t. i., sociālie sadarbības tīkli, arī organizāciju vide;
- 3) makrovide – sabiedrības vide, t. i., kultūras vērtības un normas, sabiedriski politiskā vide. Viņš atzina, ka līdz šim jauniešu karjeras izvēlē un lēmumu pieņemšanā ir dominējuši tradicionālie pieņēmumi.

Pirmkārt, indivīdu kādai profesijai piesaista vairākas pazīmes un tas ir galvenais faktors, kas nosaka karjeras izvēli. Otrkārt, tās profesijas, kas atbilst indivīdu profesionālajām interesēm, ir viņiem pieejamas. Treškārt, profesijām ir pietiekami stabils raksturojums, lai varētu novērtēt to atbilstību indivīda īpašībām. Visbeidzot – cilvēki, kuri ir saņēmuši karjeras atbalstu, spēj iesaistīties un palikt sev vēlamā profesijā un karjeras ceļā. Tagad sabiedrības dinamiskās pārmaiņas ir likušas šos pieņēmumus mainīt, jo dažādu faktoru ietekmē profesijas izvēle un karjera mainās. Starp šiem faktoriem minamas individuālās iezīmes, ģimenes aspekts, atšķirīgas kultūras ietekme, nabadzība, atkarības, konflikti, pārvietošanās, diskriminācija, internacionalizācija, kā arī strauja darba tirgus iespēju maiņa. Mainās arī pašas profesijas – daudzi ar profesijām saistītie uzdevumi un procesi ir nestabili, tāpēc cilvēkiem ir nepieciešamas tādas prasmes un attieksme, kas ļautu veiksmīgi īstenot straujās un neparedzamās izmaiņas, kas mūsdienās raksturo daudzas profesijas un karjeras ceļus. Viljams Borgens atzīst, ka globālajā darba tirgū aktuāls ir kļuvis jautājums "Kā nopelnīt darbu?", jo augsts nodarbinātības apgrozījums un īstermiņa darbs būs realitāte arī turpmāk. Viņš uzsver, ka ir jādomā par to, kā apmācīt un pārkvalificēt cilvēkus, kuri maina nodarbošanos un pāriet no viena darba uz citu. Borgens norādīja, ka loģisks darba tirgus pamats globālajā sabiedrībā ir un būs imigranti, jo cilvēku skaits un viņu migrācija pasaulē pieaug. ■

Tere, Tallinn ACADEMIA 2018!

Aira Klampe
NVA Liepājas filiāles projekta "Jauniešu garantija" karjeras konsultante, Liepājas Universitātes

profesionālās maģistra studiju programmas "Karjeras konsultants" lektore

2018. gada maijā devos uz Igauniju, lai piedalītos starptautiskā karjeras speciālistu pieredzes apmaiņas braucienā, ko piedāvāja programma *Academia*.

Izglītības sistēma

2016./17. mācību gadā Igaunijā vispārējo izglītību ieguva 143 550 skolēnu, 25 000 mācījās profesionālajās skolās un 51 000 ieguva augstāko izglītību. Igaunijā nācīgas acīs izglītībai ir liela vērtība – tas ir labākais, ko valsts un ģimene bērniem var dot, lai viņi nākotnē būtu veiksmīgi. Ir izstrādāta "Igaunijas mūžizglītības stratēģija 2020", kas ir 20 lappušu gara un ir pieejama virtuālā formā. Tā ir tapusi, sadarbojoties Izglītības un zinātnes ministrijai un Sociālo lietu ministrijai. Stratēģijā uzsvērts: 1) uz skolēnu centrēta pieeja; 2) kompetenti un motivē-

Karjeras konsultanti piedalās aktivitātēs par karjeras vadības prasmēm

ti skolotāji un skolas administrācija; 3) digitalizācija; 4) elastīga attieksme; 5) visiem vienādas mūžizglītības iespējas. Elastīga skolas mācību programmas izveide ļauj katrai skolai veidot "savu seju", jo skolas ir autonomas. Patīkami, ka kaimiņos pilna laika studenti par studijām nemaksā. Attiecībā uz finansiālo atbalstu pārsteidz arī tas, ka, piemēram, mācību grāmatas, pusdienas, tai skaitā vidusskolēniem, un tautisko deju nodarbības ir par brīvu. Runājot par digitalizāciju, Igaunijā tāpat kā Latvijā ir "e-skola" (mums – "e-klase"), bet viņiem vēl ir

"Igaunijā nācīgas acīs izglītībai ir liela vērtība – tas ir labākais, ko valsts un ģimene bērniem var dot, lai viņi nākotnē būtu veiksmīgi."

"e-testi" un "e-skolassoma", kas nozīmē to, ka tiek samazināts bērnu skolas somu svars.

G. Tire, kas ir PISA nacionālā projekta vadītāja, ieskicē, kas Igaunijas un citu *Academia* dalībvalstu izglītībā ir kopīgs un kas atšķirīgs. Nevilus Igaunijas situāciju salīdzinā ar norisēm Latvijas izglītības sistēmā, un jāsecina, ka dažās jomās igauņi ir veiksmīgāki. Igaunijai ir ļoti labi rādītāji PISA testos, kuros piedalās 15 gadus veci jaunieši no 80 valstīm. Šie testi notiek ik pa trīs gadiem, un Igaunija tajos piedalās jau kopš 2003. gada. Pa šo laiku Igaunija lasīšanas testā ir ieguvusi 3. vietu Eiropā (pēc Somijas un Īrijas), matemātikas testā – 2. vietu (pēc Šveices), bet dabaszinātnēs – 1. vietu Eiropā un 3. vietu pasaulē (pēc Singapūras un Japānas).

Igaunijā arī ir veikusi skolēnu aptauju "Vai igauņu skolēni ir laimīgi?". Ir neparasti dzirdēt, ka šāds aspekts patiešām interesē institūcijas, kuras pieņem un īsteno lēmumus.

Kā viņiem tas izdodas? To vēlējas uz zināt visas *Academia* dalībnieces, un

Karjeras konsultanti Innove centrā tiek kopā ar Margitu Rammo

netiešu atbildi, jādodomā, vizītes laikā saņēma katra no mums, īpaši pēc dažādu skolu apmeklējuma.

Innove un Rajaleidja

Par fondu *Innove* un mūžilgu karjeras atbalstu Igaunijā mēs uzzinām no Margitas Rammo, Mūžilga karjeras atbalsta aģentūras starptautisko attiecību vadītājas. Fonds *Innove* dibināts 2003. gadā, un tam ir trīs galvenās darbības jomas: 1) Eiropas strukturālo fondu īstenošana; 2) vispārējās un profesionālās izglītības pārraudzīšana; 3) karjeras un izglītības pakalpojumu sniegšana ar centru tīkla *Rajaleidja* starpniecību. Attiecībā uz otro atbildības jomu *Innove*, pamatojoties uz Nacionālo mācību plānu, izstrādā skolēnu zināšanu pārbaudes testus 3., 6., 9. un 12. klasēm. Savukārt karjeras atbalsta jomā vērtības ir šādas: karjeras atbalsts visiem, kvalitatīvu pakalpojumu nodrošināšana un profesionāli praktiķi.

Fonda pakļautībā strādā divu veidu speciālisti: karjeras konsultanti un konsultanti cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Igaunijā nav vienas konkrētas programmas, kas augstskolās sagatavo profesionālus karjeras konsultantus, bet ir profesijas kvalifikācijas standarts un karjeras konsultantiem ik pēc pieciem gadiem jāveic pašvērtēšana, lai noskaidrotu, kādas prasmes vēl jāuzlabo.

2014. gada rudenī ar *Innove* iniciatīvu tika izveidoti 15 publiski reģionālie centri *Rajaleidja* (latviski – "Ceļvedis"). Šajos centros bez maksas sniedz karjeras informāciju, karjeras psiholoģiskās, sociāli pedagoģiskās un speciālās izglītības konsultācijas, kā arī logopēda pakalpojumus. Ir aprēķināts, ka katru gadu centru *Rajaleidja* pakalpojumus izmanto ap 50 000 klientu. Galvenā mērķgrupa ir 7–26 gadus veci jaunieši, un īpaša uzmanība pievērsta skolu pametušiem jauniešiem un cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Jau kopš 2014. gada ir paredzēts, ka katrai skolai ir jānodrošina karjeras pakalpojumi, tomēr tās var izvēlēties savai specifikai atbilstošākos paņēmienus, metodes un līdzekļus. Vietne *rajaleidja.ee* ir lielākais karjeras portāls Igaunijā. Tas ir visai populārs, un karjeras konsultanti tā resursus izmanto praksē. Klienti virtuāli var veikt personības izpēti testus un patstāvīgi iepazīties ar

profesionālo interešu un profesiju aprakstiem. Tik tālu viss šķiet pazīstams, jo mums ir *niid.lv* un *profesijupasaule.lv*, bet jauns aspekts ir lietotāju atgriezeniskās saiknes iegūšana, jo igauņi *Rajaleidja* pakalpojumu lietderību vērtē pēc Rekomendāciju indeksa. Šie dati tiek iegūti no klientu e-pasta atbildēm uz ļoti īsu aptauju (2–5 jautājumi) pēc karjeras konsultācijas pie *Rajaleidja* karjeras konsultanta. Bukletā par *Innove* darbību, protams, ir pieejami plašāki dati, tomēr vēlos citēt: "Ar prieku paziņojam, ka 85 procentiem mūsu respondentu lēmuma pieņemšana pēc *Rajaleidja* pakalpojuma saņemšanas ir šķitusi daudz vieglāka".

2017. gadā fonds *Innove* organizēja un koordinēja Eiropas karjeras konsultēšanas nedēļu. Tā notika Tallinā, un tajā piedalījās 37 dalībvalstis.

Karjeras vadības prasmes

Vizītes sākumā vienojāmies par kopīgu karjeras vadības prasmju (tālāk – KVP) izpratni turpmākajam darbam. Pēc tam dažādas aktivitātes, piemēram, dalībnieku piedāvātās metodes, vērtējām saskaņā ar šādu KVP formulējumu: 1) pašizziņas attīstīšana; 2) iespēju analīze; 3) plānošana; 4) rīcība (skat. attēlu).

KOMPETENCES JOMA	PRASMES	KOMPETENCES
PAŠIZZIŅAS ATTĪSTĪŠANA	<ul style="list-style-type: none"> Pašizziņas prasme Prasme veidot un saglabāt veselīgu pašapziņu Pašmotivācijas prasme Prasme mācīties 	Es analizēju savas vērtības, intereses, zināšanas, prasmes, pieredzi un personības iezīmes. Es identificēju savas stiprās puses, sasaitot tās ar atbilstošām izglītības un darba iespējām, vienlaikus uzturot motivāciju un atbildību par savu izaugsmi.
IESPĒJU ANALĪZE	<ul style="list-style-type: none"> Informācijas prasība, t.sk. digitālās kompetences Prasme izvērtēt iespējas Kritiskās domāšanas prasme Prasme sasaitīt izglītības un darba tirgus vajadzības 	Es izprotu saikni starp izglītību un darba tirgu. Es spēju atrast, analizēt un izmantot informāciju, kas man nepieciešama izglītības ceļa, darba un privātas dzīves izvēlēm.
PLĀNOŠANA	<ul style="list-style-type: none"> Plānošanas un mērķu izvirzīšanas prasmes Prasme saskatīt alternatīvas Lēmumu pieņemšanas prasme 	Es apzinos, kādi faktori man būs jāņem vērā, plānojot savu karjeru. Es nosaku alternatīvas personīgajām izvēlēm, formulēju mērķus un pieņemu rūpīgi izsvērtus lēmumus.
RĪCĪBA	<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmējprāve Prasme rīkoties apsvērti, mērķtiecīgi un efektīvi Prasme veidot un uzturēt personisko kontaktu tīklu 	Es ierosinu un veicu darbības, kas ļauj sasniegt ar dažādām dzīves lomām saistītus mērķus, veidoju un uzturu pozitīvas un jēgpilnas attiecības, kā arī sāku mācīties vai strādāt ar tuos pie izdarītās izvēles.

Karjeras vadības prasmju matrica

Karjeras vadības prasmju matrica

No dalībnieču piedāvātajām KVP attīstīšanas metodēm noderīgāko un jauniešiem piemērotāko metodi *Holsam Life Coaching* nodemonstrēja Sema Kenbija (*Sam Kennaby*) no Lielbritānijas.

Īstenojot šo metodi, ir nepieciešamas trīs dažādas darba lapas, tomēr uzdevums ir ātri veicams un – pats svarīgākais – aizraujošā veidā tiek iegūta ļoti noderīga informācija par sevi un savām karjeras interesēm un iespējām. Konsultante darba lapas ir veidojusi pati, kā arī izmantojusi vietni <https://icould.com/buzz/cat/>.

Pieredzes apmaiņa skolās

Visi dalībnieki individuāli vai pāros devās uz dažādu pilsētu un reģionu skolām. Katrīna un Kristīna devās vistālāk – uz Hāpsalu –, Anna Šarlote un Mendi devās uz Rakveri, Sema un Jerica – uz divām Tallinas skolām, bet man tika vizīte uz skolu Paldiskos. Par spīti pārpratumiem saistībā ar vilcieni kustību, veiksmīgi satiku savu tās dienas "darbuzdzinātāju" Talviki un viņas kolēģes Marju Līsu un Tīnu. Karjeras konsultantes mācību gada laikā izbraukā noteikta reģiona skolas, kur sniedz gan individuālas, gan grupas karjeras konsultācijas. Talviki todien sniedza individuālās konsultācijas pieciem 14 gadus veciem (8. klase) klientiem: četrām meitenēm un zēnam. Pārsteidzošākais bija tas, ka valodas barjera netraucēja: es sapratu gan konsultā-

cijas struktūru un aktivitātes, gan to, ka konsultācija tika pabeigta ar virtuālu un/vai drukātu resursu kopīgu izskatīšanu, piemēram, par turpmākās izglītības iespējām vai interesējošām profesijām. Jāpiebilst, ka visas trīs konsultantes, kuras todien strādāja Paldisku skolā, ir *Rajaleidja* darbinieces. ■

Dānijā neko nedarīt nevar

Līga Valinka

psiholoģe, karjeras konsultante, izaugsmes veicinātāja Latvijas Universitātes Karjeras centrs

Iepazīstoties ar *Academia* apmaiņas programmām, raudzījies pēc tādas, kura sola dažādību un praktisku pieredzi. Ar interesi izvēlējos Kopenhāgeņu, jo tās programmā bija paredzēta pieredzes apmaiņa dažādās karjeras izglītības un konsultēšanas iestādēs un ēnošana – viena diena kopā ar kādu konsultantu viņa darba vidē un pienākumos. Vizītes laikā vispusīgi iepazīsām Dānijas karjeras atbalsta sistēmu un tās elementus.

Karjeras atbalsta sistēmas elementi

52 municipālie jaunatnes karjeras atbalsta centri, kas nodrošina karjeras atbalstu pārejā no pamatskolas izglītības uz jaunatnes izglītību (no 9. vai 10. klases uz vidusskolu, profesionālo izglītību vai tml.): 1) vada karjeras izglītības nodarbības skolēniem; 2) sadarbojas ar vietējiem uzņēmumiem un institūcijām un palīdz organizēt skolēnu vizītes uz tiem vai atrast piemērotus profesionāļus, ko aicināt uz skolām; 3) konsultē jauniešus, kuri ir "ārpus izglītības sistēmas". Jauniešu konsultāciju centri automātiski saņem informāciju, ja kāds skolēns ir pametis skolu. Tad kāds no konsultantiem sazinās ar viņu un uzaicina uz konsultāciju par to, ko darīt tālāk. Jaunietim ir pienākums uz šo konsultāciju ierasties.

Centrs rūpējas, lai visiem 15–17 gadus vecajiem jauniešiem būtu ar izglītību saistīts plāns. 8. klasē tiek novērtēta katra skolēna gatavība tālākai izglītības ieguvei pēc 9. vai 10. klases (10. klase ir papildu mācību gads pēc pašu izvēles pirms jaunatnes izglītības). Tiek vērtētas skolēnu akadēmiskās, personiskās un sociālās kompetences. Tiem skolēniem, kuri tālākai izglītības ieguvei nav gatavi,

Academia starptautiskā karjeras konsultantu grupa viesojas Kopenhāgenā

ir pieejama īpaša izglītības un karjeras konsultēšanas programma. Savukārt tiem, kuri nākamajai izglītības pakāpei ir gatavi, kopīgi ar vecākiem ir jāsagatavo izglītības plāns. Viņi var konsultēties digitālajā izglītības vietnē vai sistēmā *eGuidance*.

Reģionālie karjeras centri

Savukārt 7 reģionālie karjeras atbalsta centri:

1) nodrošina atbalstu pārejā no jaunatnes izglītības uz augstāko izglītību; 2) piedāvā informāciju par visām augstākās izglītības programmām Dānijā un profesijām, kurās iespējams strādāt pēc šo augstskolu absolvēšanas; 3) vada skolās seminārus, individuālās un grupu konsultācijas, karjeras dienas u. c., lai palīdzētu skolēniem izvēlēties augstākās izglītības programmu. Jaunieši un pieaugušie šajos centros var uzzināt informāciju par izglītības iespējām vai apmeklēt individuālas konsultācijas. Viena konsultācijas vizīte ilgst 20 minūtes. Ja konsultants uzskata, ka vajag vairāk, viņš pieraksta klientu uz 45 minūtēm. Manis sastaptais karjeras konsultants dienā konsultē 11–16 cilvēku.

Uz jautājumu, ko var paspēt 20 minūtēs, konsultants atbild, ka konsultācijas laikā ir jābūt ļoti konkrētam un jākoncentrējas uz būtisko.

eGuidance ir portāls visiem iedzīvotājiem – gan jauniešiem, gan pieaugušajiem. Tajā septiņas dienas nedēļā no rīta līdz vēlam vakaram ar speciālistu var konsultēties pa e-pastu, čātā, pa telefonu vai ar īsziņas palīdzību. Visvairāk cilvēki ar *eGuidance* konsultantiem kontaktējas vakaros un brīvdienās. Acīmredzot šis ir tas laiks, kad skolēni ar vecākiem spriež par izglītības un nodarbinātības plāniem, un viņiem ir iespēja aktuālo informāciju noskaidrot uzreiz, neatliekot to uz citu dienu. Piemēram, darbdienas vakarā ģimene vēlas saprast, kur var studēt dizainu vai kādu algu saņemt policists. *eGuidance* konsultants uz šo jautājumu atbildēs pāris minūšu laikā.

Pieaugušo izglītības centri sniedz atbalstu visiem pieaugušajiem saistībā ar pieaugušo izglītību. Jāpiebilst, ka Dānijas izglītības un karjeras attīstības atbalsta sistēma nemitīgi mainās. Kā teica Izglītības ministrijas pārstāvis: "Tas, ko es jums šodien stāstu, pēc pāris mēnešiem jau vairs nebūs taisnība."

Interesanti fakti

- Pēc jaunākajiem datiem, pēc pamatskolas beigšanas 19 % jauniešu izvēlas profesionālo izglītību, pēc vidusskolas 74 % izvēlas – augstāko. Valsts mērķis ir palielināt to jauniešu skaitu, kuri izvēlas profesionālo izglītību.
- Dānijā ir ļoti liels skolēnu un studentu atbirums – 30 % skolēnu un studentu visās izglītības pakāpēs pamet iesāktu izglītības ieguvu. Lai šo tendenci samazinātu, ir paredzētas dažādas programmas.
- Vecāki bērņus galvenokārt mudina iestāties augstskolā, tāpēc no valsts puses tiek popularizēts viedoklis, ka laba izvēle būtu pro-

fesionālā izglītība, pēc kuras ieguves, ja būs vēlēšanās, var iestāties augstskolā – nevis otrādi. Kā pozitīvi piemēri tiek minēti Lego un Grundfos dibinātāji, kas savulaik vispirms ieguvuši profesionālo izglītību un tikai pēc tam augstāko.

- Dānijā 75–80 % jauniešu pēc vidusskolas beigšanas vienu gadu ņem brīvu – ceļo vai strādā. Daži iestājas tautskolās. Neko nedarīt īsti nevar – Dānijas karjeras atbalsta sistēma nodrošina to, ka karjeras konsultāciju centri kontrolē, lai jaunieši būtu iesaistījušies vai nu izglītības sistēmā, vai darbā, vai kādā citā mērķtiecīgā, plānotā darbībā. Speciālisti atzīst, ka kaut kādas zināšanas, piemēram, matemātikā, pēc tam, iespējams, ir vā-

jākas, toties pieredze un sapratne, ko darīt tālāk, – krietni lielāka.

- Dānijā katru gadu tiek aptaujāti 50–60 tūkstoši jauniešu par karjeras vadības sistēmu valstī. Uz jautājumu, kas visvairāk ietekmē karjeras izvēli, jaunieši atbild šādi: 1) vecāki, 2) skolotāji un klasesbiedri, 3) draugi un radnieki, 4) karjeras konsultanti. Jaunākie dati liecina, ka *eGuidance* nav tik populāra, kā bija domāts. Karjeras izglītības semināri šajā sarakstā ieņem diezgan zemu vietu. Tas tiek skaidrots ar to, ka skolēni šos seminārus, iespējams, uztver nevis kā karjeras izglītības seminārus, bet kā nodarbības, ko kāds atnāca un novadīja. ■

Metodisko līdzekļu apskats

Metodiskais līdzeklis karjeras nodarbībām "Tava izvēle"

Šī metode ir paredzēta karjeras izglītības un audzināšanas grupu nodarbībām, runājot ar skolēniem par turpmākās izglītības, nodarbošanās vai profesijas izvēli un karjeras attīstīšanu. Izmantojot šo metodisko līdzekli, vienlaikus var darboties trīs skolēnu grupas, kas diskutē, analizē un veido savu nākotnes karjeras ceļu.

Metodiskais līdzeklis sastāv no 48 kartītēm (3 skolēnu grupām) ar soļiem, kas jāīsteno, lai pārdomāti un mērķtiecīgi plānotu un izvēlētos savu karjeras virzienu. Ir pievienoti arī ieteikumi grupu darbam, kā arī līmplastilīna gabaliņi.

Izdevējs – SIA "Amber Puzzle", autore – Dr. Agita Šmitiņa

Profesiju iepazīšanas kartis "Tava profesija"

Profesiju kartis ir informatīvas un ilustratīvas metodiskais līdzeklis, kas skolēniem un jauniešiem palīdz iepazīt profesiju daudzveidību, kā arī meklēt un apzināt sev piemērotāko profesionālo interešu jomu un interesē-

jošās profesijas. Šī metode ir paredzēta karjeras konsultantiem, psihologiem, klases audzinātājiem un sociālajiem pedagogiem darbā ar pamatskolas un vidusskolas skolēniem. Lai iepazītu profesijas, vienkāršotu šīs metodes variantu var izmantot arī pirmsskolas izglītības iestādēs. Kārtis var efektīvi izmantot, arī mācot latviešu valodu cittaautbniekiem.

Metodiskais līdzeklis sastāv no 76 ilustrētām profesiju kārtīm, 5 jautājumu kārtīm, 8 grupu diskusijas kārtīm, šķirošanas kārtīm, kā arī kārtiņu lietošanas ieteikumiem.

Izdevējs – SIA "Amber Puzzle", autore – Dr. Agita Šmitiņa, mākslinieks – Imants Liepiņš.

Vairāk nekā vārdi

Spēles "Vairāk nekā vārdi" mērķis ir veicināt sarunas par dzīvi, vērtībām un mums nozīmīgo, lai labāk iepazītu sevi un citus. Katra kartīte var būt kā aicinājums aizdomāties par konkrētā vārda jēgu un nozīmi – ko tas mums izsaka, kāda ir mūsu attieksme pret to, kā to attiecinām uz savu personisko un pro-

fesionālo dzīvi. Šī metode aicina aizdomāties, vai, ko, kā un kādēļ mēs vēlētos sevī mainīt. Kartītes veicina sarunas par nozīmīgiem jautājumiem, kas ikdienā tiek apspriesti reti.

Komplektā ir 75 kartītes, un uz katras kartītes ir viens vārds un attēls. Attēlu un vārdu kombinācijai ir īpaša nozīme, ko dalībnieki analizē spēles gaitā.

Izdevējs – psiholoģe un apmācības vadītāja Mg. Zane Veinberga un neformālās izglītības pasniedzēja un nodibinājuma „Baltijas Reģionālais fonds” vadītāja Ginta Salmaņa.

► Neformālās izglītības metode “8 kompetences / KEYCOM”

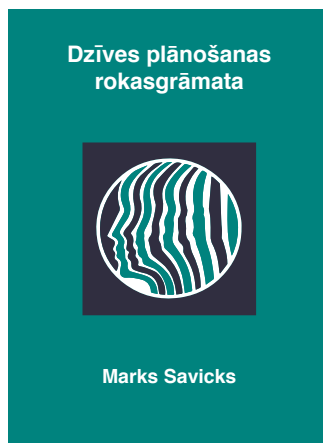
“8 kompetences / KEYCOM” ir Erasmus+ stratēģiskās partnerības projekta ietvaros izstrādāta interaktīva spēle, kuras mērķis ir veicināt

un attīstīt astoņas mūžizglītības galvenās kompetences: saziņu dzimtajā valodā; saziņu svešvalodās; matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabaszinātnēs un tehnoloģijās; digitālās prasmes; mācīšanos mācīties; sociālās un pilsoniskās prasmes; pašiniciatīvu un uzņēmējdarbību; kultūras izpratni un izpausmi.

Spēlē ir iekļauti dažādi neformālās izglītības elementi – simulācijas, diskusijas, individuālais un grupu darbs –, kā arī dažādas sarežģītības uzdevumi jauniešiem no 13 gadu vecuma. Spēle ir izstrādāta piecās valodās – latviešu, spāņu, horvātu, igauņu un angļu. Pēc šīs metodes jaunieši paši analizē, kādas kompetences ar uzdevumiem var attīstīt, kāpēc tās ir svarīgas un kāpēc tās ir nepieciešamas personiskajā un profesionālajā dzīvē. Īpaša uzmanība spēlē ir veltīta iniciatīvas un uzņēmējdarbības kompetencei, lai veicinātu jauniešu uzņēmību un veidotu viņos mūsdienu darba tirgū nepieciešamo attieksmi. Bieži vien tieši attieksme un domāšana nosaka veiksmi vai neveiksmi.

Informācija par izdevējiem – www.8competencesgame.com, www.facebook.com/8keycom.

“Dzīves plānošanas rokasgrāmata”

“Dzīves plānošanas rokasgrāmata” karjeras speciālistiem dos iespēju izkopt savu praksi, izmantojot dzīves plānošanas paņēmienus. Ja domājat, ka tūdaļ izlasīsit kārtējo karjeras konsultēšanas teorijas grāmatu vai veikli tiksiet pie jaunām metodēm ar anketām, jūsu gaidas nepiepildīsies. Grāmatas autors Marks Savicks ir izvēlējis ceļu, kas ved no prakses uz teoriju, nevis otrādi, tā radot darbu, kas

uzmanīgiem lasītājiem ļaus apgūt un iedzīvināt konsultācijās jaunas, praksē izmantojamas metodes un tā nonākt pie dziļākas teorijas izpratnes.

Autors – Prof. Marks Savicks. Tulkojumu latviešu valodā nodrošinājusi Valsts izglītības attīstības aģentūra programmas Euroguidance ietvaros.

Pozitīvo sarunu spēle “Pasaki sev. Pasaki citiem”

Šī pozitīvās atgriezeniskās saiknes spēle lieliem un maziem (no 5 g. v.) palīdzēs veidot sarunas gan ar sevi, gan citiem. Tā noderēs skolā, ģimenē, profesionāļiem, mediatoriem un ikvienam, kam ir svarīgi uzmundrināt un atbalstīt draugus un kolēģus – bērnus, jauniešus

un pieaugušos. Prasme pateikt citiem kaut ko labu ir viena no svarīgākajām sociālajām prasmēm. Neurozinātņu pētījumi pierāda, ka spēja justies pateicīgam, tātad spēja novērtēt labo, ko citi mums ir devuši, ir izšķiroši svarīga mūsu psihiskajai veselībai. Savukārt spēja saskatīt pašam savas veiksmes, prasmes un talantus nozīmē veselīgu pašvērtējumu.

Spēles komplektā ietilpst 50 kartītes ar uzslavām pašam sev (“Pasaki sev”), 60 kartītes ar komplimentiem citiem par viņu izskatu, īpašībām un rīcību (“Pasaki citiem”), kā arī 20 kartītes ar atbildēm uz komplimentiem.

Izdevējs – SIA “OUT LOUD”.

Rokasgrāmata skolotājiem “Kompetenču pieeja karjeras izglītībā skolā”

Rokasgrāmata palīdzēs skolotājiem sekmēt skolēnu karjeras vadības prasmi attīstīšanu mācību procesā dažādos izglītības posmos. Šis izdevums būs lielisks palīgs pedagogiem, karjeras konsultantiem, klašu audzinātājiem, priekšmetu skolotājiem, arī pirmsskolas pedagogiem un interešu izglītības speciālistiem. Rokasgrāmatas autore Inta Lemešonoka sniedz metodiskus ieteikumus karjeras izglītības apgūšanai kompetenču pieejā un karjeras izglītības satura veidošanā, kā arī

piedāvā dažādas darba lapas, kuras var izmantot mācību stundās un interešu izglītības nodarbībās. Izdevumā ir iekļautas gan norādes uz noderīgiem informācijas avotiem, gan arī darba lapas skolēnu radošuma veicināšanai, pašizziņai, dažādu profesionālo darbības jomu, profesiju izpētei un savas piemērotības izvērtēšanai.

Autors – Dr. paed. Inta Lemešonoka.